

DAG DER ZIELEN

Mike McCormack

Dag der zielen

Uit het Engels vertaald door
Robbert-Jan Henkes

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

De publicatie van dit werk kwam mede tot stand door een subsidie van
Literature Ireland

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands
Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *Solar Bones*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Tramp Press, 2016

© Mike McCormack, 2016

© Vertaling uit het Engels: Robbert-Jan Henkes, 2017

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

Omslagontwerp: Bart Heideman

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3912 4

ISBN 978 90 488 3913 1 (e-book)

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

O V E R A M S T E L

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

voor Maeve

de klok
de klok als
de klok horen als
de klok horen als ik hier sta
de klok die wordt gehoord als ik hier sta
hem horen slaan in het grijze licht van deze
morgen, middag of avond
god mag het weten
deze grijze dag als ik hier sta en
luister naar die klok midden op de dag, de midden op de
dag-klok, de Angelusklok midden op de dag, luiden in het grijze
licht naar
hier
als ik in de keuken sta
deze klok hoor luiden

die blijft haken in mijn hart en
de hele wereld samentrekt
tot het hier en nu
bleek en buiten adem na van ver te zijn gekomen om in
deze keuken te staan
beduusd
dat lijdt geen twijfel
maar de klok horen luiden in de dorpskerk op anderhalve
kilometer afstand hemelsbreed, aan de overkant van het garda-
station, onder de reusachtige platanen die erboven uittorenen en
waarin een kolonie roeken roest, zo veel en zo lawaaiig dat ze in
de lente als ze nestelen de kerk soms vullen met hun herrie en
afgepeigerd nu, zo snel
die spurt naar de kerk en de klok
ja, ze zijn het echt
de echte klokken
niet uit blik of door de ether want
onmiskkenbaar is de vollere diepte en weerklink van het
geluid dat over de lengte en breedte van deze dag naar me toe
wordt gevoerd en dat zelfs op deze afstand in mijn bortschas
weergalmt
een systolisch gebonk van de andere kant van deze parochie
gelegen aan de uiterste rand van de bekende wereld met Sheeffry
en Mweelrea in het zuiden en de open uitgestrektheid van Clew
Bay in het noorden
de Angelusklok
die over zijn dorpen en townlands luidt, over de velden en
heuvels en moerassen daartussen, zes slagen van drie in anderhal-
ve minuut, een appèl geslagen op de lip van de leegte waarmee
deze parochie wordt opgeroepen over al zijn primaire en secun-
daire wegen met
al zijn scholen en voetbalvelden
al zijn bruggen en kerkhoven

al zijn winkels en kroegen
het bouwbedrijf en de kliniek
het gemeenschapshuis
de waterzuiveringsinstallatie en
de handbal-oefenmuur
de geschapen wereld met
alle brandpunten waar een parochie als deze zich omheen
groepeert zo natuurlijk als
de wereld zelf aan het begin der tijden, door
bergen, rivieren en meren
toen het zich in deze contreien om de Bunowen heen groe-
peerde die ontspringt in de heuvels van Lachta en noordwaarts
naar zee stroomt en de riviervlakte uitkerft waarheen alle wegen,
primair en secundair, zich langs de contouren van het landschap
begeven en waar in het midden
het dorpje Louisburgh ligt
waar de Angelusklok luidt die de wereld weer rangschikt
bergen, rivieren en meren
bunders, morgens en roeden
dierlijk, plantaardig, mineraal
kruis, kroon en convenant
de gegeven wereld met
z'n hele geschiedenis om me moed te geven terwijl
ik hier sta in de keuken
van dit huis

waar ik al bijna vijfentwintig jaar woon en een gezin heb
grootgebracht, dit huis buiten het dorp Louisburgh in het
graafschap Mayo aan de westkust van Ierland, het dorp waar
ik mijn stamboom terug kan volgen tot in de wortels toen de
plek niet meer was dan een krakkemikkige oeververbinding met
een kluitje rokerige hoeves rondom een smidse en een houten
brug, een gehucht van steen-met-plaggen zonder stratenplan of
marktvergunning, waarin ik mijn bloedlijn terug kan voeren tot

de druilerige prehistorie van een volhardende clan boeren en
vissers die zich staande hield op een klein lapje grond

door hagel en regen

hel en hoog water

buikige, kortaangebonden mannen van wie de helft voor
z'n zestigste de pijp uit ging met pijn op de borst, voor een groot
deel goede zangers, en allemaal

van generatie op generatie droegen ze hun steentje bij tot
het oord was opgezwollen tot twintig morgen met weiderecht op
de heuvel van Carramore die uitziet over de baai en

die pijn, die kutpijn van me laat me weten dat

bij mijn beste weten

want weten is het beste bij mij

dat

er hier iets vreemds aan de gang is, een of andere schokke-
rige energie in de ether die me beroert vanaf het moment dat de
klokken begonnen te luiden, iets wat door me heen fladdert, een
duizeligheid die me meetrekt

het huis door

van deur naar deur

kamer na kamer

heen en weer door het halletje

als een gek

slaapkamers, badkamer, woonkamer en

weer terug naar de keuken waar

Kristemezielen

wat een loei van een knal

Kristus

niet zozeer een loei van een knal maar een rollende plooi in
het licht dat kamer in kamer uit stroomt om erachter te komen
dat het huis leeg is

nergens een hond te bekennen

want het is een doordeweekse dag en de mijnen zijn weg

allemaal weg

de kinderen de deur uit inmiddels en natuurlijk is Mairead op haar werk en pas na vierën thuis dus tot die tijd heb ik het huis voor mezelf, iets waar ik me normaal gesproken op zou verheugen omdat ik dan hier in m'n eentje kon rondscharrelen, niets doen, naar de radio luisteren of de krant lezen, maar nu word ik er onrustig van, het idee dat ik nog vier uur voor de boeg heb voor ze terugkomt

vier uur lang hier alleen

vier uur tot ze terugkomt dus

er moet iets zijn waarmee ik de tijdspanne kan vullen die zich voor me uitstrekt, iets om door die knagende onrust te komen want de krant

ja

dat ga ik doen

de krant van vandaag

de autosleutels pakken en naar het dorp rijden om de krant te kopen, parkeren op het plein voor de apotheek en dan op straat staan en

dat ga ik doen

daar net zo lang blijven staan tot er iemand langskomt die me aanspreekt, iemand die zegt

hallo

hallo

of tot iemand me groet, naar me zwaait of m'n naam roept, want al is deze straat heel gewoon, toch is hij in één cruciaal opzicht anders – want deze straat is mijn straat, van mij in de zin dat ik er duizenden keren doorheen ben gelopen

als volwassene en kind

in de winter en in de zomer

in hagel, regen en zonneschijn zodat

ik er alle deuren en winkelpuizen ken, elke lantaarnpaal en stoeprand kan thuisbrengen

deze straat is een gegeven
deze straat is iets waarop ik kan bouwen en vertrouwen
bron en grond
een van de plekken waar je iemand kan ontmoeten die zegt
over mij
ja, ik ken deze man
of specifiek
ja, ik ken deze man en ik ken zijn zus Eithne en ik kende
zijn moeder en vader toen ze nog leefden en iedereen die bij
hem hoort
of intiem
natuurlijk ken ik hem – Marcus Conway – hij woont aan
de andere kant van de velden, uit mijn achterdeur kan ik zijn
huis zien
of verbaasd
hoezo zou ik hem niet kennen, Marcus Conway, de civiel
ingenieur, we hebben samen op school gezeten, we hebben ge-
voetbald – we hebben allebei het zwart met goud gedragen
of ongeduldig
ik zou denken van wel, zijn zoon en dochter hebben bij de
mijne op school gezeten – we zaten samen in de gemeenteraad
of geërgerd
ja hallo natuurlijk ken ik hem – ik heb hem mijn ketting-
zaag uitgeleend om de hagedoorn aan het eind van zijn pad te
snoeien en
zo voort en zo verder
tot in de oneindigheid
amen
de fundamentele geloofsbelijdenis in alle vervoegingen en
verbuigingen, de geloofsartikelen die mij omschrijven en waarop
ik de afgelopen goed halve eeuw in deze parochie een leven heb
gebouwd met alle arbeid en rituelen en
deze korte wereldgeschiedenis om mezelf moed mee te geven

terwijl ik hier in deze keuken sta, in dit grijze licht en me afvraag

waarom deze onverwachte behoefte om zulke waarheden als koeien te herhalen vandaag zo zwaar op mij drukt, vanwaar dit gevoel dat er

drempels te nemen zijn

zaken te regelen

dingen te checken

alsof ik ergens een krappe ruimte ben binnengetreden omgeven door vergetelheid terwijl

ik inmiddels naar mijn sleutels zoek

doorzoek mijn zakken en kijk om me heen, en zie dat

Mairead me voor is geweest, ze is er vanochtend uit geweest en heeft kranten gekocht – niet één maar twee, plaatselijk en landelijk, en allebei liggen ze netjes in elkaar gevouwen op tafel waar het licht effen over hun oppervlak strijkt, waaraan te zien is dat ze ze zelf niet heeft gelezen om mij het kleine plezier te gunnen een verse krant te openen, hem te horen kraken en knisperen als hij zich ontvouwt, een van die ervaringen waarmee de dag of de middag zoals nu het geval is pas echt kan beginnen, met het omslaan en het ritselend verder bladeren

of liever gezegd terug, de sportpagina's eerst, de koppen te lezen

Dure les bij laatste nederlaag

alsof het hier de tijd en plaats was voor een preek

waardoor ik hem snel weer dichtsla, aangezien ik geen prijs stel op sermoenen op dit uur van de dag en de krant als datum aangeeft

2 november, als de maand van Allerzielen al is aangebroken en het jaar bijna voorbij is, dus

waar is oktober gebleven

het kwam en ging in een flits, de klokken vorige week teruggezet voor wintertijd en

op de voorpagina verhalen over de wereld met z'n genadeloze loop van luisterrijke opkomst en ruïneuze ondergang met aanhoudend oorlogen in den vreemde – Afghanistan en Irak onder andere – terwijl elders vredespogingen worden ondernomen – Israël en Palestina – en dichterbij huis de ellende minder uitgesproken is maar reëel genoeg – beddentekorten in ziekenhuizen en cao-afspraken in de publieke sector die onder druk staan – allemaal menselijke verhalen hoe ze ook mogen uitpakken, dat voel je op je klompen aan, dat het trilt van vlees en bloed, terwijl tegelijkertijd

in het hoge rijk der internationale financiën andere, abstractere indexen opkomen en ondergaan aan hun eigen ravage – aandelenkoersen, rentetarieven, winstmarges, solvabiliteitspercentages – waarbij het geld de noodzakelijke onbalans in stand houdt zodat alles immer voorwaarts blijft bewegen terwijl op een van de binnenpagina's

één jaar later

een lang artikel staat met een bijbehorende grafiek en citaten aangaande de oorzaken en gevolgen van onze recente economische instorting, een kort resumé van de gebeurtenissen aan de vooravond van de nacht 29 september, de feestdag van de aartsengel Michaël – de nacht dat het complete bankenstelsel zowat instortte en het land de volgende ochtend bijna wakker werd met niks op de bankrekening en

voor alle duidelijkheid

is het artikel voorzien van een zijkolom waarin enigszins een idee wordt gegeven van hoe achterlijk groot de financiële waanzin wel was in de jaren voorafgaand aan de crisis, met schulden die opliepen tot in de tientallen miljarden, ongelofelijke bedragen voor een kleine eilandeconomie, ontzagwekkende grootten die voorgoed de horizon verlegden van waarvoor we onszelf aansprakelijk achtten en die nu, zo boven op elkaar gestapeld – al die nullen, glimmend en hard, en zo vatbaar voor virale groei – lijken op

de indexen en grootten van een nieuwe kosmologie, de krachten en snelheden van een of andere kale, omgekeerde wereld – een negatief rijk dat allengs al het leven uit ons zal zuigen, die instorting die plaatsvond zonder enige waarschuwing vooraf, in elk geval niet een die onze profeten zagen aankomen omdat ze

kennelijk allemaal met stomheid en blindheid waren geslagen, beroofd van alle vooruitziende kracht terwijl dit toch zeker het soort catastrofe was waar profeten oog voor zouden moeten hebben of enige voorkennis van maar nee hoor want het is achteraf evident dat de gaven van onze zieners van een lagere orde zijn, dat hun waarschuwingen niet meer waren dan een angstig geblaas, de stemmen van mensen die zich indekten en zonder de juiste toon aan te slaan van hysterische beschuldiging omdat ze zich tevreden stelden met vingerwijzen en analyseren, het voorzichtige geluid dat uiteindelijk compleet onvoldoende zou blijken voor de aanstaande rampspoed omdat het geen flikker hielp om te wijzen op weeffouten en omdat zelfs de somberste getallen en ramingen de echte omvang van de ramp nooit konden schetsen of ooit konden dienen als afdoende afschrikwekkende bezwering omdat zij ons alleen met een schrille aanklacht hadden kunnen boeien en omdat je een ramp nu eenmaal niet met rede bestrijdt wanneer wat nodig was

onze mesjogge profeten

die met woeste blik en besmeurd met stront op ons af komen, rinkelen met een bel, ziener en zondaar in één terwijl ze een taal van op het randje van de rede spreken met een boodschap die zich in simpele woorden laat vertalen als

we gaan naar de klote

definitief naar de godskolereuse klote want

alles wijst erop dat het maar op één manier kan aflopen en hier nog zoiets

de ogen van die vrouw

een verhaal uit de regio in de landelijke en de plaatselijke krant, over

een milieu-activiste die in hongerstaking is gegaan tegen het energieconsortium dat een hogedruk gasleiding wil aanleggen door een deel van North Mayo waar zij woont en al begonnen is met de aanleg op de bodem van de baai van Broadhaven, waarbij in allebei de kranten hetzelfde plaatje bij het verhaal staat, van een verwilderd ogende vrouw van eind vijftig met een deken om zich heen die met uitpuilende ogen achter in een auto in de camera kijkt bij het ingaan van de tweede week van haar hongerstaking waarin ze inmiddels (staat er) vijf kilo lichaamsgewicht verloren heeft van de minder dan vijfenveertig kilo waarmee ze het vasten begon zodat ze nu iedere dag dichterbij de gevarenzone komt, het kritieke punt waarop ze zoveel gewicht is verloren dat haar gezondheid onherstelbare schade kan oplopen en langzaam uit de wereld begint te verdwijnen, eerst met verlies van gezichtsvermogen, gevolgd door spiermassa en botdichtheid, zodat – zoals in beide stukken wordt benadrukt – de zaak dringend wordt, met alle verzoeken en petitieën en protesten die ten behoeve van haar zijn gedaan bij de betreffende publieke en particuliere instanties maar die tot op heden – na acht dagen hongerstaking – nog geen officieel antwoord hebben mogen ontvangen van de overheid of het energieconsortium en terwijl

deze vrouw elke dag zwakker wordt

bezweert ze haar strijd te zullen voortzetten totdat het grootste gaspijpleggende schip ter wereld, de Solitaire, geregistreerd in Zwitserland, zich voor de volledige driehonderd meter van haar lengte, met haar zesennegentigduizend ton en vierhonderdkoppige bemanning, terugtrekt uit de baai van Broadhaven en de Ierse territoriale wateren daarbuiten zodat

twee beelden samenkomen want

deze kleine vrouw tegen het schip

doet denken aan de foto van de eenzame betogers die voor de rij tanks gaat staan op het Tiananmenplein, lang geleden in 1989,

in die zin dat het evengoed onwaarschijnlijk is dat de Solitaire schipbreuk zal lijden op het broze lichaam van deze vrouw die gehuld in een deken van achter uit een auto tuurt, het zoveelste drama met het onrechtvaardige, onontkoombare waarmerk van de realiteit, die gevaarlijke vereniging van de private en politieke sfeer die van dit broze vrouwenlichaam hun strijdperk maken en niet voor het eerst komt dit soort verhalen me voor als

iets typisch voor Mayo

Mayo God bewaar ons

Mayo abú

een graafschap met een unieke geschiedenis van mensen die verhongeren en zichzelf uithongeren voor hogere doelen en principes, een politieke reflex die om de zoveel tijd z'n kop weer opsteekt en die geworteld lijkt te zijn in een zwaar drukkend zondebesef want er is geen graafschap zo bezaaid met kapellen en grotten en gebedshuizen en kluizenaarshutten en zo doorkruist door bedevaartsroutes en pelgrimspaden dat het een omheind rijk van boetvaardigheid en verzoening is geworden en niemand zich hoeft te verwonderen dat de zelfgekozen hongerdood een politiek wapen wordt wanneer het, bij mijn beste weten als enige Ierse graafschap zo laat in de twintigste eeuw, drie van haar zoons oproept om zich dood te hongeren voor vlag en vaderland

McNeela, Gaughan, Stagg

Arbour Hill, Parkhurst, Wakefield

dappere zielen die inspiratie haalden uit ons martelaarsland en een wereld aan gene zijde zagen net zoals

mijn eigen favoriet

een jonge kluizenares aan het eind van het vorige millennium die zich terugtrok in een verwoeste bothán op de heuvel, de ruïne van een hut op vijftien kilometer van hier, een jonge vrouw die zich van het Vaticaan volgens een of andere oude rite een kluizenaar mocht noemen en vergunning kreeg om in dit regenachtige heuvellandschap te bedelen en preken en verkon-

digde dat God haar bevolen had dieper de woestenij in te trekken om zich in stilte en eenzaamheid dieper bewust te zijn van zijn aanwezigheid maar die na een paar jaar het volle gewijde leven te hebben geleid op de bergen van West-Mayo met geen enkele andere afleiding voor de hand of het oog dan klamme schapen en stenen muren, afdaalde met haar boodschap voor de wereld, zeggende

de hel is echt en is niet leeg

zo, recht voor z'n raap

de hel is echt en is niet leeg

zei ze, de som van alles wat ze had meegekregen in al die jaren bidden en boetedoen, haar woeste epistel met nergens enige vermelding van een verlosser die komt aankloppen op zijn missie van genade en vergiffenis en

zo laat je je meeslepen

hier op een stoel in de keuken

meegesleept door een oude thematiek, opgestuwd door een vloed van woorden en associaties die over de lengte en breedte van dit land liggen uitgestrooid, een hagel aan beelden die door me heen slaat terwijl onderaan de bladzijde een ander verhaal staat over hoe

er in het noorden van het graafschap wordt gekeken of een groot, verlaten industriecomplex de mogelijke locatie kan worden voor een asbestverwerkingsfabriek die onderdeel gaat uitmaken van een gigantische giftige stort voor het industriële en medische afval uit de rest van de provincie, gebruikmakend van een ultramodern verbrandingsproces dat al over een paar jaar, als de economische haalbaarheidsberekeningen en de milieueffectenrapportages gunstig uitpakken, kan gaan draaien met het vooruitzicht op banen en aanzuigende investeringen in heel het graafschap en

iets van vroeger

een particulier lijntje dat teruggaat tot mijn jeugd toen

mijn vader meewerkte aan de bouw van hetzelfde complex
het is godverdomme nog waar ook

hij werkte eraan mee in een tijd dat er met dezelfde beloftes van voorspoed over werd gesproken alsof het een kathedraal was of een tempel die op dat verhoogde terrein boven het dorpje Killala opgericht werd, een lichtend baken van industriële vooruitgang waarvoor ik mijn vader in de twee jaar dat de bouw duurde elke zondagavond zijn tassen voor de komende week zag pakken en als het zeven uur was kuste hij mijn moeder en mijn zus ten afscheid en liep naar het eind van de straat waar hij werd opgepikt door een busje vol andere mannen uit de parochie, kooplui en arbeiders, mannen die een volle twee jaar werkten om dit machtige complex in beton te storten en uit bakstenen op te trekken en met staal te wapenen tot het, voltooid en in gebruik genomen, werk zou geven aan driehonderdvijftig mensen, mannen en vrouwen, in de acrylvezelfabricage, een resultaat dat mij aanvankelijk uiterst magertjes leek en gezien alle hoop en moeite die erin gestoken was in alle opzichten teleurstellend tot ik hoorde dat er in de fabricage een extreem giftige verbinding gebruikt zou worden, acrylonitril geheten, een chemisch product dat verpakt in dubbelwandige stootvaste containers midden in de nacht onder strenge bewaking over land aangevoerd moest worden, een schrille omstandigheid waardoor het hele project een meer geloofwaardige apocalyptische glans van gevaar kreeg en in mijn opnieuw ontvlamde fantasie de vorm aannam van een pionierend waagstuk waar onverschrokken, heldhaftige mannen voor nodig waren zoals mijn vader met wie

ik iedere zondagavond meeliep naar het eind van de straat om hem te zien weggrijden in het busje en iedere keer voelde ik zijn vertrek zo lijfelijk dat het leek of een deel van mijzelf naar het werk ging op dat afgelegen project zodat het in mijn hoofd op deze manier al snel vastlag, met mijn eigen vader die op het complex werkte, dat ook ik heldhaftig en dapper was en mogelijk

voorbestedemd voor een grote toekomst, dit allemaal zo'n twintig jaar voordat de fabriek als laatste smerige industrie in dit deel van de wereld alle productie zou staken en de hele onderneming ten onder ging aan een combinatie van tegenwerkende factoren – zoals de olieprijs die door de vijftigdollargrens per vat brak en de groeiende populariteit van natuurlijke stoffen – tot de dag dat het verlaten en vervallen vanaf het lage plateau uitkeek over het dorp Killala – en de laatste vrachten acrylvezel de poort uit waren, de arbeiders betaald en het licht uitgedaan – een monumentaal voorbeeld van industriële gothiek dat nu verweerde in de Atlantische winden, een uitgestorven complex voorzien van de modernste faciliteiten – aanvoerweg, spoor, water en elektriciteit – maar waar iedereen angstvallig uit de buurt bleef omdat de hele boel onder het asbest zat, muren, daken en plafonds, hele vierkante kilometers van het spul en reinigingskosten volgens de Europese milieuriichtlijnen van tegen de tien miljoen euro (geraamd), reden waarom er was besloten dat de eigenaar, het gemeentebestuur, het zou laten liggen rotten waar het lag en het met geen vinger zou beroeren uit angst dat het met zijn vezels de longen in heel Noord-Mayo naar de haaien zou helpen

Crossmolina, Ballina, Attymass en
westwaarts het woeste land in van Ballycroy en Mulranny
het terra damnata van Shanamanragh
land dat door de tijd vergeten is maar dat
wij goed kennen want het ligt

vlak bij de plek waar Mairead vandaan komt en we zijn er heel wat keer naartoe gereden, met name in de eerste jaren van ons huwelijk toen Agnes en Darragh nog klein waren en we in de grote vakantie bij opa en oma op bezoek gingen, de kinderen in de auto stopten en naar het noorden karden, een tochtje van honderd kilometer maar je kwam een paar kilometer ten noorden van het dorpje Mulranny in zo'n ander landschap terecht precies op het punt dat de N59 een bocht maakt onder een brug met een

enkele boog met daaromheen vlammeende rododendrons, een brug die voor mij altijd de precieze grens aangaf waar de heuvels en drumlins van Zuid-Mayo plaatsmaakten voor de open en meer troosteloze vlakten van het noorden en die bij mij altijd een snaar raakte als ik eronderdoor reed met Mairead naast me en de kinderen op de achterbank, want dan voelde ik een nauwelijks merkbare schok vanbinnen waarvan ik me voorstelde dat het mijn ziel was die huiverde bij het landschap dat zich voorbij de brug ontvouwde, waar binnen een paar kilometer en in een plotseling verblekend licht de bergen zich in de bewolkte ver-ten terugtrokken en de wereld zich neerlegde tot plat en open veenland met daardoorheen de weg naar Ballycroy en Bangor en verder naar Doohoma Head waar de ouders van Mainread woonden in een kleine boerderij die ze van moederskant hadden gekregen en waar Darragh en Agnes konden hollen en dollen op de hooivelden en de akkers die een keurige streep trokken van de voorgevel van het huis tot de kustlijn en dat een paar weken lang elke zomer en

zo word je weer meegesleept
in herinnering aan

meegezogen in mijmeringen die maar zijdelings te maken hebben met je oorspronkelijke gedachtes, in dit geval aan de instorting van onze banken en de economie, een crisis zo onverwacht en alomvattend dat er een jaar na dato nog steeds een dreigend domino-effect bestaat in verschillende van elkaar afhankelijke economieën en nog steeds een gevaar is voor het bankensysteem in Duitsland en Frankrijk, om maar te zwijgen van de Britse export naar ons eiland, zodat het omvallen van een kleine bank in een eilandeconomie zomaar de breuklijn wordt waarin het hele heelal wegspoelt, zo belachelijk onwaarschijnlijk, zowel wat betreft schaal als wat betreft de gevolgen dat het lijkt of er eigenlijk iets is ingestort wat nooit bestaan heeft of uit lucht blijkt te bestaan voor het uiteindelijk

instort op de manier van iets wat nooit bestaan heeft ondanks het feit dat algemeen het idee leeft dat het iets massiefs en belangrijks was dat kapot is gegaan, zoals wanneer een bepaalde druk een kritische grens overschrijdt en dan het splintertje chaos binnenlaat waardoor het hele zaakje implodeert, en al denken we nog zo hard dat de crisis zich in een ander rijk afspeelt, toch voelen we onmiskenbaar de gravitatiekrachten in alles om ons heen, de instabiliteit die overal siddert als een koorts, zo tastbaar dat je je moet afvragen

hoe het dan komt dat we nooit hebben gevoeld hoe die spanning zich opbouwde

waren we zo blind voor de wereld die op het randje van de ondergang balanceerde dat we ons nooit eens achter de oren hebben gekrabd of eens beter hebben nagedacht of

zijn we definitief ons brute instinct voor rampspoed kwijt, die gevoeligheid die nu onbereikbaar diep onder de rede en de goede manieren begraven ligt maar waardoor we ooit, lang geleden, gespitst waren op de eerste zeurende trillingen op de spanningspunten die het eerst zouden bezwijken, en dat oervermogen nog bezaten dat in het minder geëvolueerde reptielendeel van ons brein ligt en dat we toekennen aan

honden en ongedierte en vogels, zijnde

hun immer parate reflex om massaal weg te rennen of te vliegen vlak voor de grond of de boom of het gebouw onder ze begint te schudden, de manier waarop ze van nature een zintuig hebben voor gevaar waardoor ze in drommen op de vlucht slaan uit huizen en gebouwen voordat die om ze heen instorten, een gevoeligheid die wij blijkbaar kwijt zijn, een zintuig dat afgestorven is door het lichtere leven dat gepaard ging met de opkomst van onze soort want

een ingenieur vergeet het gevaar van instorten nooit

en

net als altijd

en altijd maar weer

roept ieder beeld van instorting of iets wat uit elkaar valt mij altijd weer herinneringen aan mijn vader voor de geest – niet het gammele wrak dat hij aan het eind van zijn leven was, maar de kwieke kerel met de grote handen en de gulle lach die ik van jongs af aan heb gekend, de man die vakkundig dingen uit elkaar kon halen en weer in elkaar zetten – eggen, ploegen en reken – niet omdat de maaksels zelf gebreken of overtolligheid vertoonden, maar omdat hij de innerlijke drang had om te weten hoe de dingen in elkaar zaten tot hij zeker wist dat hij er met recht op kon vertrouwen en

een van mijn eerste herinneringen voert mij terug naar een dag uit mijn vroege jeugd en ik in de hooischuur naast hem sta en hij heeft een van die landbouwwerktuigen gedemonteerd en de onderdelen liggen op de betonnen vloer

de eg, de ploeg of de reek

een van die robuuste gewrochten die altijd rechtop stonden te slapen achter in de schuur en in de wintermaanden hun ijzeren dromen droomden, werktuigen die, al zijn ze in de middeleeuwen geperfectioneerd en hebben ze zich sindsdien nauwelijks verder ontwikkeld, tot diep in de jaren tachtig bij ons op de boerderij en bij veel anderen nog steeds in gebruik waren

werktuigen uit een hechter, steviger tijdperk toen de wereld werd gemeten in klonterige eenheden, zoals ponden en onsen, kwartjes en knaken, shillingen en pence

die achter in de schuur stonden te staan in het dode seizoen van herfst en winter, allemaal getemperd staal en gesmede spijkers, samengehouden door houtwerk in ijzeren ringen en in stille afwachting alsof zij de ware belichaming van hun naam en werkelijk martelwerktuigen waren

eggen, ploegen en reken

namen die zo duidelijk aan martelen deden denken dat ik jaren later, toen ik in Praag een congres bijwoonde over brug-

genbouw, of zoals Mairead maanden later met overslaande stem uitriep

die kutbruggenbouw

verzeild was in het Martelmuseum nabij de Karelsbrug en tot mijn stomme verbazing in grootte en materiaal dezelfde constructies herkende, weerspiegeld in de martelwerktuigen die daar stonden in het groezelige licht van die smoezelige tentoonstelling, sinistere samenvoegsels van het gereedschap dat de diverse juridische en kerkelijke autotiteiten ter overreding tot hun beschikking hadden, daterend uit een tijd dat de wereld even overtuigd was van haar zondigheid als zeker van haar oordeel en zich de nodige technische moeite getroostte om de waarheid aan het licht te trekken, schroeven en pletten waardoor ze nu hier in hun schemerduister stonden

de maagd, de bank en het rad

ook dit was hout samengehouden met spijkers, lompe maaksels vol bouten en bolle klinknagels die op het cruciale moment dat ze werden gesmeed witheet moeten zijn geweest, toestellen die in het halfduister van het museum zo sterk aan pijn en foltering deden denken dat ik allengs bevangen werd door een beschaamde verlegenheid toen het tot me doordrong dat in hun dagen, een tijd dat de techniek in het westen sinds de oudheid niet op zo'n laag pitje had gestaan, het vakmanschap en de complexiteit van deze instrumenten met hun schroeven en overbrengingsmechanismes het hoogtepunt van technisch vernuft uitmaakten, het doel waaraan de beste ingenieurs hun geest en gave hadden gewijd, zo'n ellendig en schandelijk voorbeeld van de roeping van een ingenieur dat het me triest om het hart werd want al was ik toen jong, toch was ik me al scherp bewust van de hoge en zelfs edele roeping van het vak ter verheffing van de mensheid, samen met tal van andere waarden min of meer aan de sociaaldemocratische kant van het politieke spectrum zoals mij dat toen voor de geest zweefde, zodat

ik aldus mijmerend door de tentoonstelling dwaalde, door de schaduwen en het brokaat totdat ik besepte, of mezelf moest toegeven, dat ik een vrouw aan het stalken was met kastanjebruin haar en in een geruite parka en met een hoogrode bloes van de ijzige vrieskou die Praag in die februarijmaand teisterde waardoor ze voortdurend in haar zakdoekje snoof terwijl ze op haar wandeling door het museum bij alle tentoongestelde objecten even bleef staan om ze in een schriel catalogusje af te vinken en het was niet alleen hoe ze eruitzag of de systematische wijze waarop ze de tentoonstelling tot zich nam die mij aantrok, het was ook het feit dat wij tweeën de enigen waren op die plek op die winterse namiddag en onze afzonderlijke eenzaamheid had ons nu verenigd in een soort ingewikkelde balts, een paringsdans met en tegen elkaar, een elegante gavotte om de museumstukken heen en diep door de gouden eeuw van gemechaniseerde doodspijlen tot we uiteindelijk samenkwamen en schouder aan schouder voor een rad stonden, een van die complexe mechanieken die met

klemmen en klingen en spijkers

de benodigde druk en trek uitoefenden om vlees en botten te scheuren en breken, alle mogelijke uitgedokterde pijniging waardoor ik snel de weg kwijtraakte in mijn poging te peilen wat voor verbeelding er precies achter zo'n buitengewoon vernuftig mechaniek kon liggen, in het bijzonder de gruwelijke inrichting waarin het lichaamsgewicht van de beschuldigde langzaam maar zeker de kracht verloor om zich overeind te houden en de geleidelijke neerwaartse druk het uiteindelijk deden zakken en langzaam spiesden, die gedachten gingen in mij om toen ik de vrouw naast me met een Amerikaans accent hoorde zeggen

het gaat allemaal over seks denk je niet, het was een obsessie iets wat mij niet opgevallen was maar nu ze het zei lag het tamelijk voor de hand, de ware oorzaak en bedoeling van al het onder druk doordringen en scheuren en met deze beelden helder in mijn hoofd en de blik van deze vrouw boven haar zakdoekje op

mij gericht, leek het nu of ik meer had beaamd dan de waarheid
van louter haar opmerking alleen

die kutbruggenbouw, jammerde Mairead toen ze er eenmaal
achter was gekomen en zelf als

de ontmoeting niet dat opleverde aan ongebreideld schaamteloos
neuken wat die eerste elektrisch geladen ogenblikken tussen de
museumstukken beloofde, zelfs al had het in de loop van een paar
dagen in een hotelletje in de arbeiderswijk Žižkov iets authentiek
teders, een erotisch intermezzo dat mij indertijd tegelijkertijd
dierbaar was en waar ik me voor schaamde, in meerdere opzichten
dankbaar maar ook opgelucht dat we afscheid namen zonder enige
intentie van beide kanten om elkaar weer te zien of contact te
houden waarmee het verhaal

bruggenbouw, snikte Mairead

het verhaal werd van een ander iemand uit een andere tijd,
een herinnering

zoals ik hier in deze keuken sta

alleen omdat het verweven is met de boog van herinneringen
die zich uitstrekt van de kindertijd tot dit huidige moment,
terwijl ik denk aan die tijd met mijn vader op de boerderij, een
kluwen van associaties die ik op dit ogenblik niet wil ontrafelen
uit angst dat ze voorgoed het beeld verjagen van al die landbouw-
werktuigen en -machines die binnen en buiten de schuren werden
bewaard toen ik klein was en die mijn vader op de vloer van de
hooischaar demonteerde, eenvoudige voortbrengsels uit een tijd
dat de wereld een heel ander beeld van zichzelf had

ploegen, eggen en reken

ponden, shillingen en pence

een grof gemaakt, volks instrumentarium dat voornamelijk
lomp en primitief leek als het werd afgezet tegen de soepele
elegantie van de enige echte machine, de spil waarom alle werk en
inspanning op de boerderij draaide – in veel opzichten de ziel
van de boerderij – de grijze Massey Ferguson 35 die mijn vader

eind jaren zestig had aangeschaft op een landbouwtentoonstelling in Westport voor de prijs van vierhonderdentachtig pond, een machine waaraan hij voortdurend zat te prutsen, altijd was hij een onderdeelje uit de motor aan het bekijken, bestudeerde hij het motorblok, deed een stap terug en veegde zijn handen af aan een ouwe lap als hij er hier en daar wat aan had gesleuteld, een herinnering die me nu zo helder voor de geest staat

hier in deze keuken

dat ik hem bijna zou kunnen aanraken met mijn hand
mens en machine

precies zoals ze waren

op de dag dat ik thuiskwam van school en de hooischoor binnenkwam en hem zag staan boven de machine die hij helemaal uit elkaar gehaald had en had uitgespreid op de betonnen vloer die stoffig van het hooizaad was, onderdeel voor onderdeel over de hele lengte

cilinderkop, zuigers, krukas

tot waar ik stond in de deuropening in mijn schoolbroek en schooltrui, doodsbang van de aanblik want aan één kant lag het lichaam van de 35, ontdaan van zijn vitale onderdelen en een troosteloos gezicht, met de samenstellende delen uitgespreid over de vloer op zo'n manier dat het niet alleen de volgorde van ontmanteling te zien gaf maar ook de omgekeerde volgorde als het weer tot een harmonieus geheel in elkaar gezet moest worden en mijn vader die over het geheel gebogen stond en tuurde door een klein stukje brandstofbuis, erdoor blies tot hij zich ervan vergewist had dat het vanbinnen schoon was voor hij het op de grond teruglegde op de juiste plaats in de rij en aan mij uitlegde, heel simpel, dat

de machine olie brandde

alsof het een soort viraal defect was dat zich uit de machine kon verspreiden en het grotere mechanisme van de wereld aantasten en het heelal zelf uit zijn voegen kon trekken en uit de